

УДК 336.343.359(477)

Денисенко М.П.
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес-економіки
Київського національного університету технологій та дизайну

Гутор Т.Г.
кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри організації
і управління охороною здоров'я ФПДО
Львівського національного університету
імені Данила Галицького

Мицишин І.Р.
молодший науковий співробітник
відділу регіональної екологічної політики
та природокористування
Інституту регіональних досліджень імені М.І. Долишнього
Національної академії наук України

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

АНОТАЦІЯ

У статті проведено аналіз стану медичного ринку в Україні. Розкрито особливості розроблення та впровадження інновацій у системі охорони здоров'я. Досліджено форми державної підтримки малого підприємництва, що займається створенням інновацій у системі охорони здоров'я, у країнах із розвинутою економікою. Виявлено основні стимули для розвитку інноваційної діяльності та підприємництва у системі охорони здоров'я. Запропоновано напрями вирішення питань державного регулювання інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України.

Ключові слова: система охорони здоров'я, державна підтримка, регулювання, інноваційне підприємництво, медичний ринок, інновації.

АННОТАЦИЯ

В статье проведен анализ состояния медицинского рынка в Украине. Раскрыты особенности разработки и внедрения инноваций в системе здравоохранения. Исследованы формы государственной поддержки малого предпринимательства, которое занимается созданием инноваций в здравоохранения, в странах с развитой экономикой. Выявлены основные стимулы для развития инновационной деятельности и предпринимательства в системе здравоохранения. Предложены направления решения вопросов государственного регулирования инновационного развития системы здравоохранения Украины.

Ключевые слова: система здравоохранения, государственная поддержка, регулирование, инновационное предпринимательство, медицинский рынок, инновации.

ANNOTATION

The article analyzes the medical market condition in Ukraine. The peculiarities of development and introduction of innovations in the healthcare system has been revealed. The forms of state support of small business, which is engaged in the creation of innovations at a healthcare in the developed economies, has been explored. The main incentives for the development of innovation activity and entrepreneurship in the healthcare system has been exposed. The directions of state regulation of innovative development of Ukraine's healthcare system has been offered.

Key words: health care system, state support, regulation, innovative entrepreneurship, medical market, innovations.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У період глибоких змін і перетворень у соціальній та економічній площині національного середовища, реформування системи охорони здоров'я, адаптування закладів охорони здоров'я, органі-

зацій, підприємств до умов ринкової економіки підвищується значення ефективно реалізованих засобів державного регулювання, підтримки сфери охорони здоров'я, зокрема розвитку інноваційного підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблемних аспектів державного регулювання та стимулювання розвитку системи охорони здоров'я займалися такі науковці, як Н. Артамова, І. Гладун, Е. Гордунова [1], Д. Карамішев, О. Корнійчук [2], Р. Ларіна, Г. Слабкий, І. Солоненко, В. Пашков, Т. Яковлева [1] та ін. Питання інноваційного розвитку у сфері охорони здоров'я розглядаються у працях багатьох економістів: А. Абрамешина, В. Баранчєва, А. Бронштейна, І. Борисенко, В. Вороніна, А. Вишневського, А. Вялкова, Б. Герасимова, Н. Герасименко, Н. Грищенко, С. Ільдеменова, В. Жарікова, Ф. Кадирова, Е. Кужель, Т. Овчинікової, Ю. Салікова, Д. Стігліца, В. Шевсько-го, Л. Якобсона, З. Юринець [6] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У науковій літературі ще не досить приділено уваги розкриттю важливих для сьогодення питань державної підтримки розвитку інноваційного підприємництва у системі охорони здоров'я, незважаючи на те, що обсяг проведених та опублікованих досліджень є досить вагомим і неоціненним. Однак потребує глибшого розкриття питання державної підтримки підприємництва, що займається створенням інновацій у сфері охорони здоров'я, розвитку медичного ринку, стимулювання проєктів у цій сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз проблем державного стимулювання розвитку підприємництва, що займається створенням інновацій у сфері охорони здоров'я, національного медичного ринку, з метою розроблення пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера охорони здоров'я великою мірою залежна від напрямів розвитку інноваційної діяльності в країні. Активний розвиток медичного ринку, інновацій у сфері охорони здоров'я має вплив на якість надання медичної допомоги, підвищення рівня життя та здоров'я громадян.

В Україні практично відсутня статистика щодо розвитку медичного ринку, інновацій у сфері охорони здоров'я. Лише частково ведеться статистика щодо розвитку медичних, ортопедичних, фармацевтичних товарів.

Варто зазначити, що впродовж десятиліття в Україні номінальний рівень споживання фармацевтичної продукції (лікарських засобів, медичних виробів) на душу населення зростає, незважаючи на сповільнення росту доходів населення. Відповідно до даних Державної служби статистики України, фармацевтична продукція у 2017 р. показує приріст товарообігу порівняно з 2016 р. [4]. Із 2016 р. вже намітилася тенденція приросту ринку медичних виробів. Найбільшу частку становить питома вага імпортованих медичних, ортопедичних, фармацевтичних товарів (табл. 1).

З 2009–2010 рр. відбувся спад показників імпорту товарів у сфері охорони здоров'я в Україні, насамперед через економічну кризу, складну політичну ситуацію. Однак із 2017 року відбулося зростання цих показників.

У певних нішах медичного ринку Україна має власних виробників медичних, ортопедичних, фармацевтичних товарів, товарів медичного обладнання. Незважаючи на деяку зосередженість українських товаровиробників на внутрішньому медичному ринку, інноваційні підприємства експортують власну медичну продукцію за кордон. Доволі довгий період часу основною країною-імпортером була Російська Федерація. Однак переорієнтація експорту медичної продукції на європейську аудиторію на практиці постає складним завданням, насамперед через отримання відповідних документів, сертифікатів, які визнаються міжнародною спільнотою, на відповідність продукції світовим стандартам і нормам.

Важливим фундаментом для впровадження інноваційних процесів в Україні є потреба

розвитку інноваційного підприємництва, системного підходу щодо підтримки виробництва інноваційних медичних технологій (нових методів діагностики, лікування та профілактики, медичного обладнання, організаційних технологій тощо) та їх утілення у діяльність медичних установ.

Для України важливо впровадити стимули для розвитку українського медичного ринку, підвищити активність інноваційної діяльності національних виробників. З цією метою потрібно скористатися досвідом передових країн і застосувати ефективні форми державної підтримки інноваційного підприємництва, які в нашій країні скоротилися до мінімуму.

Варто розглянути та застосувати такі форми державної підтримки малого підприємництва, що займається створенням інновацій у сфері охорони здоров'я, у країнах із розвинутою економікою [1; 7; 8]:

1) законодавчо-нормативне забезпечення та захист авторських прав, інтелектуальної власності (США, країни ЄС);

2) надання різноманітних позичок без виплати відсотків (Швеція);

3) цільові дотації для проведення НДДКР (економічно розвинені країни);

4) субсидії, позики й інші методи прямого фінансування, що сприяють отриманню 50% витрат у контексті створення нових видів медичної продукції, технологій, зокрема лікарських засобів, виробів медичного призначення тощо (США, Франція). Заходи прямого податкового стимулювання мають чи не найсуттєвіший вплив на процес утілення радикальних інновацій у всіх сферах, зокрема у сфері охорони здоров'я;

5) спрощена система оподаткування для різних інноваційних підприємств, науково-дослідних інститутів, зокрема і тих, що займаються розробками у сфері охорони здоров'я, наприклад, пільгове оподаткування університетів і НДІ, виключення з оподаткованих сум витрат, що спрямовані на НДДКР, списання інвестицій, які вкладені у НДДКР (Японія);

6) формування інноваційних фондів для підтримки проектів з урахуванням їхньої ризиковості (Швейцарія, Нідерланди, Великобританія, Німеччина, Франція);

Таблиця 1

Роздрібний товарооборот товарів у сфері охорони здоров'я України

Назви товарів	Роздрібний товарооборот			У тому числі продано товарів, які вироблені на території України (через торгову мережу)		
	тис. грн	у % до підсумку	на одну особу, грн	тис. грн	у % до відповідної товарної групи	
1	2	3	4	5	6	
Медичних та ортопедичних товарів	2017	8697843,2	1,5	204,7	3705248,3	42,6
	2013	1045749,8	0,2	23,0	452281,3	43,2
Фармацевтичних товарів	2017	55225977,3	9,4	1299,9	27513450,8	49,8
	2013	28721656,1	6,6	631,4	4580956,3	50,8

Джерело: складено авторами на основі [4; 5].

7) програми пошуку і залучення талановитих іноземних спеціалістів, включаючи прискорене оформлення їм віз, надання стипендій для навчання і поліпшення умов проживання (Японія, США, Австралія);

8) безоплатна допомога щодо діловодства для індивідуальних винахідників, безоплатні послуги, що стосуються патентування (Німеччина, Нідерланди);

9) впровадження різного роду державних цільових програм щодо зниження ризиків, відшкодування збитків (Японія);

10) звільнення (відтермінування) від сплати мита у разі винаходу у сфері заощадження енергії (Австрія);

11) надання часткового державного фінансування – підтримка від держави становить не більше половини кошторису інноваційного проекту, інша частина – від приватних організацій (більшість розвинених країн).

Для розвитку інноваційної сфери в Україні, пришвидшення інноваційних процесів, зокрема інноваційного розвитку у сфері охорони здоров'я, державою та законодавством акумульована низка нормативно-правових стимулів. Однак на практиці ці стимули не діють. Основою державної політики України має бути орієнтування системи заходів державного регулювання у напрямі підтримки розвитку підприємництва, що займається розробленням і впровадженням інновацій у сфері охорони здоров'я.

Для цього варто скористатися досвідом зарубіжних розвинених країн, які застосовують різні варіанти спеціальних податкових пільг для стимулювання інноваційної діяльності, зокрема інноваційного розвитку у сфері охорони здоров'я [1–3; 6–8]:

– зміщення термінів, що стосуються списання затрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки з оподаткованої бази і перенесення на сприятливіший для інноваційних підприємств період часу;

– повне списання усіх поточних витрат (некапітальних), що стосуються науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, якщо відбулося встановлення розміру бази оподаткування;

– прискорену амортизацію медичної техніки, устаткування, обладнання, будівель, що необхідні для проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок;

– податковий кредит для інноваційних підприємств, який сприяє зменшенню нарахованого податку на прибуток на таку величину, що дорівнює відсотку від витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки (відсотку від їхнього приросту) за певний проміжок часу.

Натепер в Україні наявний перебіг подій, для якого характерний дефіцит національних інноваційно-інвестиційних проектів для розвитку сфери охорони здоров'я. Наявні ж українські інноваційно-інвестиційні проекти

недостатньо відповідають попиту як на національному медичному ринку, так і на світовому. Такі проекти повинні базуватися на новітніх, інноваційних ідеях, мають відповідати попиту, тенденціям міжнародного медичного ринку, бути наділені ознакою ефективності.

Таким чином, потрібні дії для підсилення контексту, вироблення дієвих засобів державного регулювання інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України. Варто вказати такі основні напрями вирішення питань державного регулювання інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України:

– Інтеграція дій усіх гілок влади задля ухвалення комплексних рішень щодо удосконалення законодавчого підґрунтя, вироблення та впровадження концептуальних програм, стратегічних орієнтирів.

– Долучення до обґрунтування, корекції ключових положень стратегії розвитку системи охорони здоров'я України, державного регулювання інноваційного розвитку цієї сфери професіоналів зі страхових компаній, асоціацій економістів, юристів і медичних працівників усіх видів надання медичної допомоги, закордонних фахівців, які набули успішного досвіду впровадження управлінських стандартів у сфері охорони здоров'я.

– Система охорони здоров'я України потребує щорічного нарощування на 7–8% потенціалу медичних послуг на базовому – районному та обласному рівнях. Воно має базуватися на скороченні нераціональних витрат. Насамперед це стосується кардинального зменшення фінансування управлінського апарату на всіх рівнях і перерозподілу витрат урядового бюджету на користь місцевих бюджетів системи охорони здоров'я [2].

– Формування сприятливих умов задля розвитку національного ринку медичної допомоги, ринку медичних інновацій і підвищення конкурентоспроможності медичних послуг.

– Вироблення національних критеріїв та індикаторів якості, підтримка рівня норм і стандартів надання медичної допомоги, відповідності світовим рівням. Важливим є збереження та розвиток сучасних наукових, лікарських, фармацевтичних шкіл, які визначають високоякісний стан окремих медичних закладів в Україні.

Висновки. Грунтуючись на результатах проведеного дослідження, з огляду на зарубіжний досвід, Україні важливо підсилити інноваційну активність національних підприємств для ініціювання інноваційно-інвестиційних проектів на медичному ринку, стимулювати інноваційну діяльність національних товаровиробників для розроблення інноваційної медичної продукції, медичних технологій, їх упровадження медичними установами, втілити засоби державного регулювання для підсилення інноваційного розвитку системи охорони здоров'я, покращення інституційного середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Годунова Е.С., Яковлева Т.Н. Европейский опыт построения инновационной системы на примере трансфера технологий. URL: www.sibai.ru/content/view/1389/1539/
2. Корнійчук О. Стратегія побудови сучасної української системи охорони здоров'я URL: <https://vilneslovo.com>
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України: Продаж і запаси товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства за 2017 рік База даних Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України: Продаж і запаси товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства за 2013 рік. База даних Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
6. Юринець З. В. Інноваційний потенціал і державна інноваційна політика в системі підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Інвестиції : практика та досвід. Наук.-практ. журн.: Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили, ТОВ «ДКС Центр». Київ: Центр. 2016. № 4. С. 35–37.
7. Юринець З.В., Задорожний Д.Б., Звір В.В. Розвиток інноваційної діяльності в Україні та світі / З.В. Юринець, // Науковий вісник НЛТУ України: збірник наук.-техн. праць. Львів: РВВ НЛТУ України. 2010. Вип. 20.8. С. 168–174.
8. Yurynets Z., Bayda B., Petrush O. Country's economic competitiveness increasing within innovation component. *Economic Annals* – XXI. 2015. № 9–10. P. 32–35.

REFERENCES:

1. Godunova E. S., Yakovleva T. N. Evropeyskiy opyt postroeniya innovatsionnoy sistemy na primere transfera tehnologiy. Available at: www.sibai.ru/content/view/1389/1539/ (Accessed 29 June 2018).
2. Korniychuk O. Strategiya pobudovy suchasnoyi ukrayinskoyi systemi ohorony zdorovya. Available at: <https://vilneslovo.com> (Accessed 29 June 2018).
3. Osnovy zakonodavstva Ukrayini pro ohoronu zdorovya: Zakon Ukrayini vid 19.11.1992 № 2801-XII. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (Accessed 5 July 2018).
4. Ofitsiyiniy sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny: Prodazh i zapasy tovariv u torgoviyi merezhi ta merezhi restorannogo gospodarstva za 2017 rik Baza danyh Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny. Available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 27 July 2018).
5. Ofitsiyiniy sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny: Prodazh i zapasy tovariv u torgoviyi merezhi ta merezhi restorannogo gospodarstva za 2013 rik Baza danyh Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny. Available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 27 July 2018).
6. Yurynets Z.V. (2016). Innovatsiyiniy potentsial i derzhavna innovatsiyina polityka v systemi pidvyschennya konkurentospro-mozhnosti natsionalnoyi ekonomiky. investytsiyi : praktyka ta dosvid. – Nauk.-prakt. zhurn.: Chornomor. derzh. un-t im. Petra Mogyly, TOV «DKS Tsentr». Kyiv: Tsentr. № 4. P. 35–37
7. Yurinets Z.V., Zadorozhnyi D.B., Zvir V.V. (2010). Rozvytok innovatsiyanoi diyalnosti v Ukrayini ta sviiti. Naukoviy visnyk NLTU Ukrayini: zbirnik nauk.-tehn. prats. Lviv: RVV NLTU Ukrayini. № 20.8. P. 168–174.
8. Yurynets Z., Bayda B., Petrush O. (2015). Country's economic competitiveness increasing within innovation component. *Economic Annals* – XXI. № 9–10. P. 32–35.

Denysenko M.P.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at Department of Business Economics and Tourism,
Kyiv National University of Technologies and Design*

Hutor T.H.

*Candidate of Medical Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Organization and
Management of Public Health, FPDO,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University*

Myshchyshyn I.R.

*Research Fellow,
Department of Regional Environmental Policy
and Nature Management,
Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy
of the NAS of Ukraine*

STATE SUPPORT FOR INNOVATIVE ENTERPRISE DEVELOPMENT IN THE HEALTHCARE SYSTEM

The article analyses the medical market condition in Ukraine. The peculiarities of development and introduction of innovations in the healthcare system are revealed.

It is found that the largest share is the proportion of imported medical, orthopaedic, pharmaceutical products. The concentration of Ukrainian commodity producers in the domestic medical market is low. Innovative enterprises mainly export their own medical products abroad. It is established that an important foundation for the implementation of innovative processes in Ukraine is the development of innovative entrepreneurship, a systematic approach to supporting the production of innovative medical technologies (new methods of diagnosis, treatment and prevention, medical equipment, organizational technologies), and their implementation in the work of medical institutions.

The forms of state support of small business, which are engaged in the creation of innovations at a healthcare in the developed economies, are explored. They include: legislative protection and copyright, intellectual property protection; provision of various loans without interest payments; targeted grants for R&D; subsidies and other methods of direct financing; simplified taxation system; formation of innovative funds for project support taking into account their riskiness; programs for finding and attracting talented foreign specialists; royalty-free help for individual inventors, free patent services; the implementation of various types of state target programs; release or deferral from duty payment or the invention of an energy saving field; providing partial public funding.

The main incentives for the development of innovation activity and entrepreneurship in the healthcare system are exposed.

The directions of state regulation of innovative development of Ukraine's healthcare system are offered. They include: integrating the actions of all government branches in order to make comprehensive decisions in relation to the improvement of legislative framework, developing and implementing conceptual programs, strategic guidelines; involvement of professionals from insurance companies, associations of economists, lawyers, and medical workers of all types of medical assistance, foreign specialists in to the process of substantiation, correction of the key provisions of the healthcare system development strategy of Ukraine, making of state regulation measures of healthcare innovative development; reduction of inefficient expenditures, reduction of administrative apparatus financing at all levels, and redistribution of the government budget expenditures in behalf of the local budgets of the healthcare system; the creation of favourable conditions for the development of the medical care national market and the medical innovations market, the improvement of the competitiveness of medical services; making of national criteria and quality indicators, support of norms and standards for medical care provision that must answer world levels.